

ΑΝΑΠΤΥΞΗ & ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΧΩΡΩΝ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ
5ο εξάμηνο

Αβαγιανού Αθηνά

Διάλεξη 2η

Βασικά σημεία της διάλεξης

1. Η φορντική κρίση της δεκαετίας του 1970
2. Μεταφορντισμός / Νεοφορντισμός
3. Η σημασία της γνώσης και της καινοτομίας στον σύγχρονο κόσμο
4. Χαρακτηριστικά του σύγχρονου προτύπου συσσώρευσης
5. Cognitive capitalism

Μεταβάσεις στον τρόπο ανάπτυξης



Φοντισμός - Μετα/Νεο- Φορντισμός

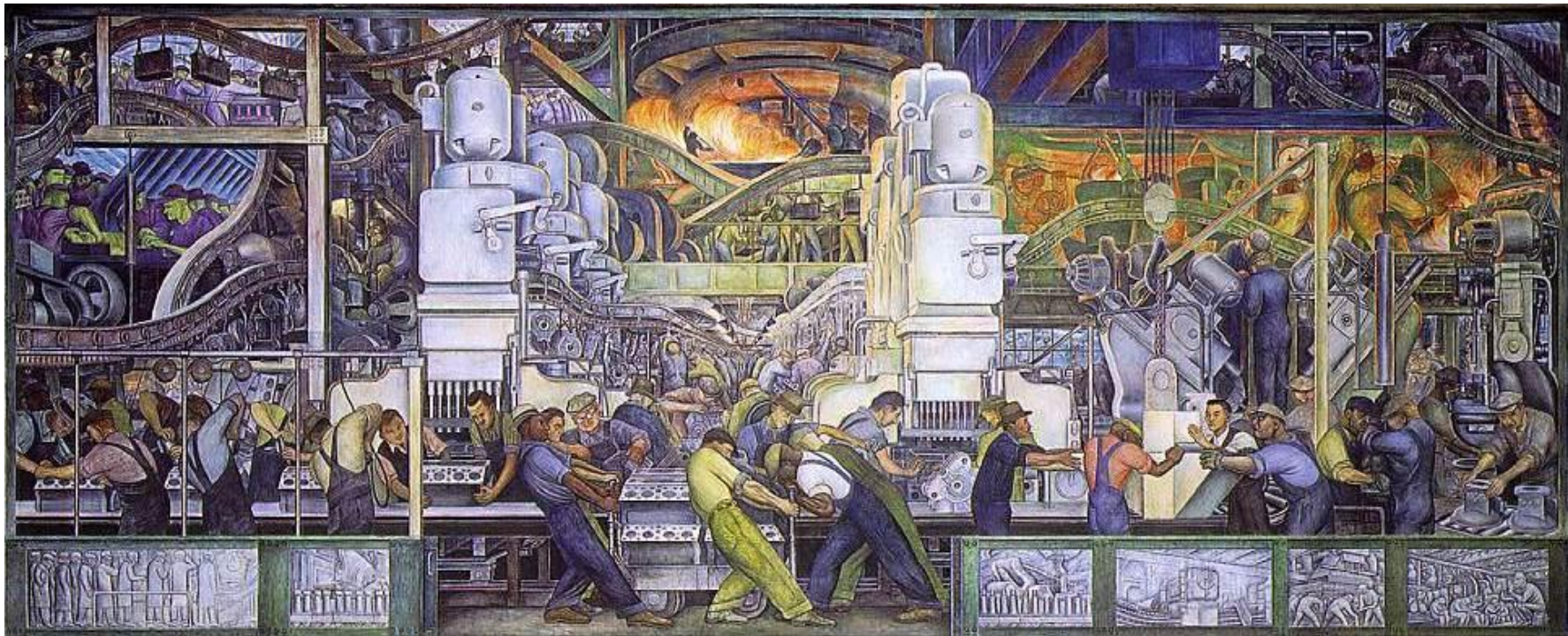
φορντισμός

ένα σύστημα βιομηχανικής παραγωγής και κοινωνικής οργάνωσης που αναπτύχθηκε από τον Χένρι Φορντ, ιδρυτή της Ford Motor Company, στις αρχές του 20ού αιώνα.

- Μαζική παραγωγή: Παραγωγή σε γραμμή συναρμολόγησης, τυποποίηση, διάσπαση της παραγωγικής διαδικασίας σε απλές, επαναλαμβανόμενες εργασίες, εξειδίκευση σε μια λειτουργία.
- Οικονομίες κλίμακας: μείωση του κόστους ανά μονάδα, μεγαλύτερη παραγωγή με χαμηλότερο κόστος
- Υψηλότεροι μισθοί και μαζική κατανάλωση: αύξηση μισθών για να μπορούν οι εργαζόμενοι να αγοράζουν τα προϊόντα που κατασκεύαζαν, δημιουργία μιας τάξης μαζικών καταναλωτών



φορντισμός



- Μηχανοποίηση - κατακερματισμός της εργασίας: μηχανοποίηση και τεχνολογία, μηχανήματα για μεγάλο μέρος της επαναλαμβανόμενης, χειρωνακτικής εργασίας, κάθε εργαζόμενος εκτελεί μια συγκεκριμένη εργασία, μειωμένη ανάγκη για εξειδικευμένο προσωπικό, μονότονη εργασία

Η κρίση του φορντισμού 1960 - 1970

- **Κορεσμός της αγοράς:** Η μαζική παραγωγή τυποποιημένων προϊόντων δεν μπορούσε πλέον να αυξήσει την κατανάλωση
- **Τεχνολογική στασιμότητα** σε κάποιες παραδοσιακές βιομηχανίες (π.χ. βαριά βιομηχανία, αυτοκίνητο)
- **Υψηλό κόστος εργασίας και ενεργειακό σοκ** (1973, 1979) που περιόρισε την παραγωγή: βιομηχανία αυτοκινήτων στις ΗΠΑ παρουσίασε μείωση παραγωγής οχημάτων και ανταγωνιστικότητα έναντι ιαπωνικών εταιρειών (Toyota, Honda) που είχαν πιο ευέλικτα συστήματα παραγωγής.
- **Προσανατολισμός των καταναλωτών σε προσωποποιημένα / εξειδικευμένα προϊόντα** – Τοπικά και αυθεντικά προϊόντα με ταυτότητα – Οικοτεχνικά / χειροποίητα αγαθά που αποπνέουν ποιότητα και εμπιστοσύνη – Ηθική κατανάλωση (περιβάλλον, κοινωνική ευθύνη, βιωσιμότητα).
- **Αστάθεια των οικονομιών των αναπτυσσόμενων χωρών**
- **Ανταγωνισμός με τα αναπτυσσόμενα έθνη** που μπορούσαν να παράγουν μαζικά και φθηνά τυποποιημένα προϊόντα

Τα χαρακτηριστικά της κρίσης

Κρίση παραδοσιακών βιομηχανικών κλάδων (π.χ. βαριά βιομηχανία, χάλυβας, ναυπηγεία, κλωστοϋφαντουργία)

Κλείσιμο παραγωγικών μονάδων και τεχνολογικός εξορθολογισμός

- Οι επιχειρήσεις προσπάθησαν να μειώσουν το κόστος με:
 - Αυτοματισμό και μηχανοποίηση
 - Απλοποίηση ή συγχώνευση διαδικασιών παραγωγής
 - Μείωση προσωπικού και μείωση λειτουργικών δαπανών
 - Μετεγκαταστάσεις εργοστασίων

Μείωση θέσεων βιομηχανικής απασχόλησης

Ειδικά στις παραδοσιακές βιομηχανικές περιοχές (Βορράς Αγγλίας, Ruhr στη Γερμανία), η ανεργία αυξήθηκε δραματικά.

- Κοινωνικές εντάσεις και κινητοποιήσεις εργαζομένων
- Μετακίνηση εργατικού δυναμικού προς άλλους κλάδους ή περιοχές
- Αποβιομηχάνιση περιοχών και αύξηση της περιφερειακής ανισότητας.

Τα χαρακτηριστικά της κρίσης

Πτώση παραγωγής και παραγωγικότητας

- τέλη της δεκαετίας του 1970, πολλές βιομηχανικές χώρες (ΗΠΑ, Δ. Ευρώπη, Ιαπωνία) παρουσίασαν στασιμότητα ή μείωση της συνολικής βιομηχανικής παραγωγής.
- η αύξηση της παραγωγικότητας ανά εργαζόμενο (output per worker) επιβραδύνθηκε.

Μείωση επενδύσεων παγίου κεφαλαίου (εργοστάσια, μηχανήματα, υποδομές)

- καθυστερήσεις τεχνολογικής ανανέωσης, χειροτέρεψε την ανταγωνιστικότητα και περιόρισε την ανάπτυξη νέων προϊόντων.

Στασιμότητα και υψηλός πληθωρισμός (στασιμοπληθωρισμός)

Συνδυασμός χαμηλής ή μηδενικής ανάπτυξης (στάσιμη οικονομία) και υψηλού πληθωρισμού — κάτι που δεν ταιριάζει στα παραδοσιακά μοντέλα οικονομικής θεωρίας.

- Οι πολιτικές τύπου Keynes (ενίσχυση ζήτησης) ήταν λιγότερο αποτελεσματικές, γιατί ο πληθωρισμός παρέμενε υψηλός ακόμη και όταν η παραγωγή δεν αυξάνονταν

Μείωση κερδοφορίας κεφαλαίου

Οι επιχειρήσεις παρουσίασαν μείωση του ποσοστού κέρδους επί του επενδυμένου κεφαλαίου.

- Αβεβαιότητα στις επενδύσεις → λιγότερες νέες επενδύσεις

Τα χαρακτηριστικά της κρίσης

Δημοσιονομική κρίση – κρίση κράτους πρόνοιας

Οι κυβερνήσεις αντιμετώπισαν έλλειμμα εσόδων, καθώς μειώθηκαν τα κέρδη των επιχειρήσεων και η φορολογητέα βάση.

Η δημόσια δαπάνη για κοινωνικά προγράμματα αυξανόταν λόγω ανεργίας και μείωσης εισοδημάτων, με αποτέλεσμα δημοσιονομική πίεση.

Οι κρατικές πολιτικές κοινωνικής προστασίας έγιναν όλο και πιο δύσκολα βιώσιμες.

Αυξανόμενη αστάθεια του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος

Οι τιμές του πετρελαίου αυξήθηκαν δραματικά (Oil Shocks 1973, 1979).

Οι συναλλαγματικές ισοτιμίες ήταν πιο ασταθείς μετά την κατάρρευση του Bretton Woods (1971).

Η παγκόσμια οικονομία έγινε πιο διασυνδεδεμένη και ευάλωτη σε κρίσεις.

- Υψηλός πληθωρισμός και ανεργία ταυτόχρονα
- Οι παραδοσιακές πολιτικές διαχείρισης της ζήτησης (Keynesianism) ήταν λιγότερο αποτελεσματικές
- Η αστάθεια επέτρεψε την αποδυνάμωση των παραδοσιακών βιομηχανικών κλάδων και αύξησε τον διεθνή ανταγωνισμό.

Τα χαρακτηριστικά της κρίσης

Επιβράδυνση ρυθμών αύξησης μακροοικονομικών μεγεθών:

- ΑΕΠ
- Προστιθέμενη αξία, παραγωγικότητα, απασχόληση στη μεταποιητική βιομηχανία
- Επενδύσεις παγίου κεφαλαίου
- Όγκος εξαγωγών
- Απολαβές εργαζομένων

Ρυθμοί ανάπτυξης σε χώρες του ΟΟΣΑ 1968-88
(μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής %)

ΑΕΠ	1968-73	1973-79	1979-88
ΗΠΑ	2,0	1,4	1,8
Ιαπωνία	8,7	3,6	4,1
Γερμανία	4,9	2,3	1,7
Γαλλία	5,5	2,8	1,9
Ηνωμένο Βασίλειο	3,4	1,5	2,2
Ιταλία	4,5	3,7	2,4
Αυστρία	5,9	2,9	1,9
Βέλγιο	5,6	2,2	1,8
ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ ΣΤΗ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ			
ΗΠΑ	3,7	1,9	--
Ιαπωνία	11,7	3,6	6,8
Γερμανία	5,5	1,7	0,6
Γαλλία	8,1	2,7	0,0
Ηνωμένο Βασίλειο	2,9	-0,7	--
Ιταλία	6,8	5,5	2,5
Αυστρία	7,4	2,6	1,8
Βέλγιο	8,4	1,5	2,1
ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ²			
ΗΠΑ	3,5	0,9	--
Ιαπωνία	9,5	5,0	5,8
Γερμανία	4,5	3,1	--
Γαλλία	5,8	3,7	2,2
Ηνωμένο Βασίλειο	3,9	0,6	--
Ιταλία	6,4	5,3	4,0
Αυστρία	5,5	--	1,6
Βέλγιο	8,2	5,0	4,5
ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΠΑΓΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ			
ΗΠΑ	3,7	1,9	2,8
Ιαπωνία	12,5	1,5	4,7
Γερμανία	5,5	0,5	0,8
Γαλλία	7,1	0,2	1,2
Ηνωμένο Βασίλειο	2,0	0,2	3,3
Ιταλία	4,1	0,4	2,0
Αυστρία	8,1	1,1	1,3
Βέλγιο	4,4	1,5	0,8

Αγγλοσαξονικό παράδειγμα

1. Συσσώρευση
2. Κρίση
3. Αναπροσαρμογή

Ηπειρωτική Ευρώπη

1. Συσσώρευση
2. Κρίση
3. Αδυναμία αναπροσαρμογής

Ιαπωνία

1. Συσσώρευση
2. Κατάρρευση
3. Μερική ανάκαμψη

ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ →

ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΗ ΦΟΡΝΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

ΚΟΙΝΟΣ ΠΑΡΑΝΟΜΑΣΤΗΣ: ΚΑΘΙΖΗΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΑΠΟ ΤΑ ΜΕΣΑ ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ ΤΟΥ '70

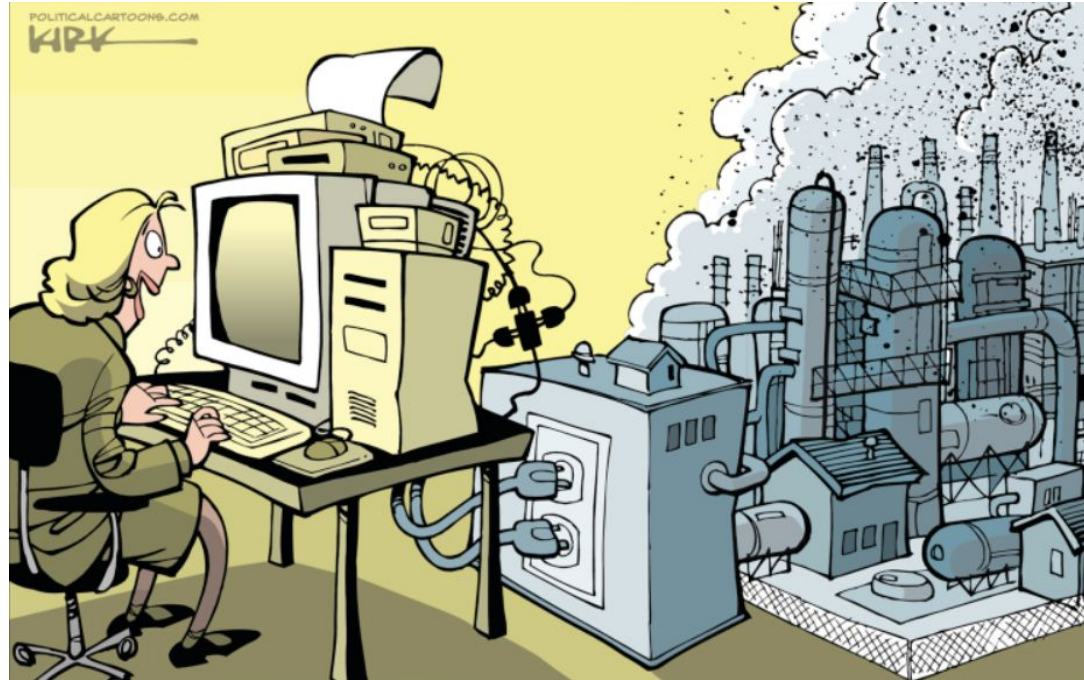
1980: αναδιάρθρωση, νέο μοντέλο ανάπτυξης (καθεστώς συσσώρευσης)

Μετα-βιομηχανική κοινωνία

η οικονομία δεν βασίζεται πλέον κυρίως στη βιομηχανική παραγωγή, αλλά στον τριτογενή τομέα (υπηρεσίες), στη γνώση και στην καινοτομία.

- Μείωση της βιομηχανικής απασχόλησης, αύξηση της απασχόλησης σε υπηρεσίες, έρευνα και πληροφορική
- Στροφή από την ποσότητα στην ποιότητα παραγωγής
- νέοι ρόλοι εργασίας, ανάγκη συνεχούς εκπαίδευσης και δεξιοτήτων.

αυξάνεται η απασχόληση στον χρηματοπιστωτικό τομέα, την υγεία, την τεχνολογία και τις υπηρεσίες

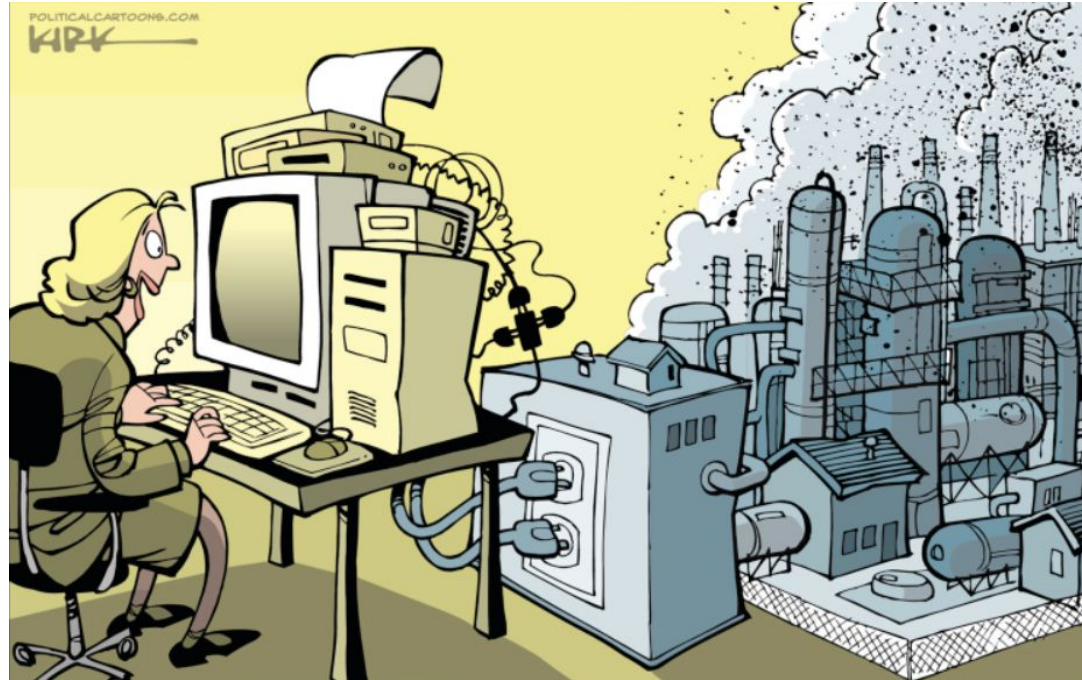


1980: αναδιάρθρωση, νέο μοντέλο ανάπτυξης (καθεστώς συσσώρευσης)

Καθεστώς ευέλικτης εξειδίκευσης ή ευέλικτης συσσώρευσης

οι επιχειρήσεις υιοθετούν ευέλικτα συστήματα παραγωγής προσαρμοσμένα σε διαφοροποιημένα προϊόντα και απαιτήσεις της αγοράς.

- Μικρότερες και πιο ευέλικτες γραμμές παραγωγής
- Προσαρμογή προϊόντων σε ειδικές ανάγκες των καταναλωτών
- Ενίσχυση συνεργασιών μεταξύ μικρομεσαίων επιχειρήσεων και τοπικών clusters
- Χρήση νέων τεχνολογιών (πληροφορικής, αυτοματισμού)

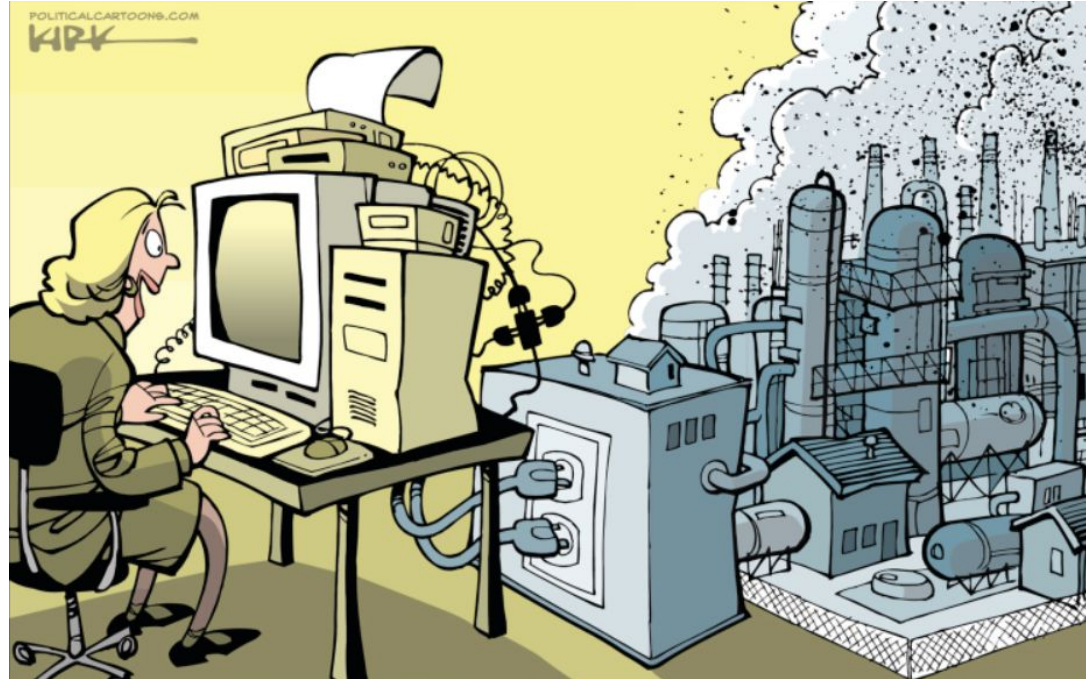


1980: αναδιάρθρωση, νέο μοντέλο ανάπτυξης (καθεστώς συσσώρευσης)

Νέα οικονομία (και κοινωνία) της γνώσης και της πληροφορίας

Οικονομία που βασίζεται στη γνώση, στην καινοτομία και στην επεξεργασία πληροφοριών, αντί για τη φυσική εργασία ή το βιομηχανικό κεφάλαιο.

- Κύριο παραγωγικό μέσο είναι η πληροφορία και οι δεξιότητες
- Καινοτομία, έρευνα και ανάπτυξη (R&D) αποτελούν βασικό παράγοντα ανταγωνιστικότητας
- Αυξημένη σημασία τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ICT).

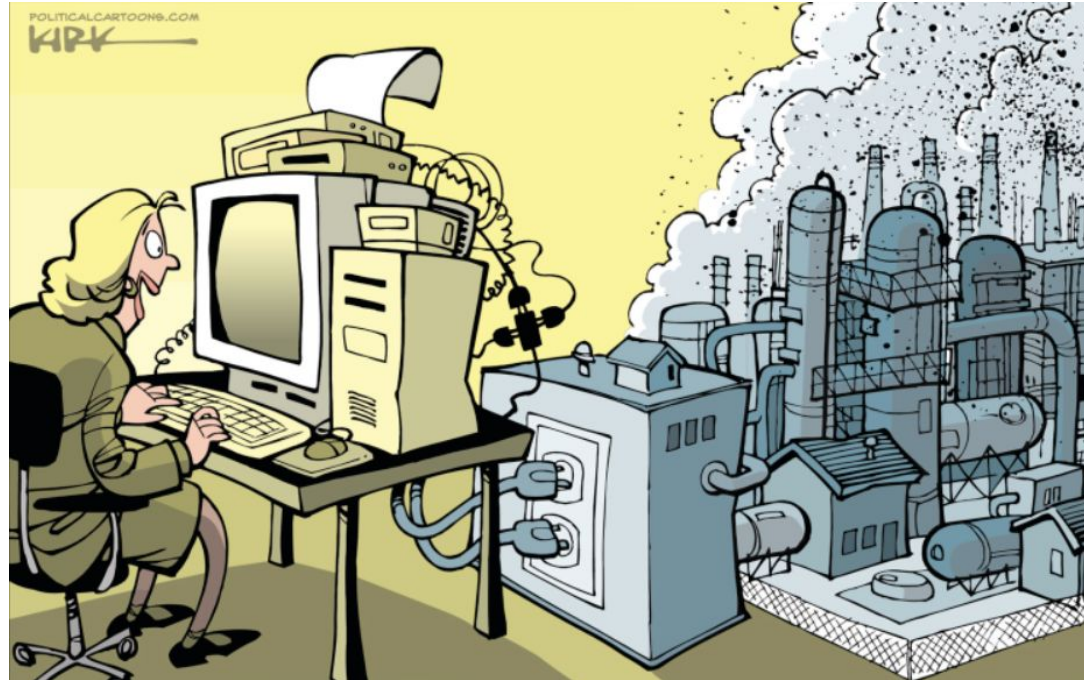


1980: αναδιάρθρωση, νέο μοντέλο ανάπτυξης (καθεστώς συσσώρευσης)

Πληροφοριακός καπιταλισμός

Η φάση του καπιταλισμού όπου η πληροφορία και η γνώση γίνονται τα κύρια μέσα συσσώρευσης κεφαλαίου.

- Η αξία των προϊόντων βασίζεται σε πληροφορία, καινοτομία και σχεδιασμό
- Οι εταιρείες επενδύουν σε λογισμικό, έρευνα, R&D, δίκτυα επικοινωνιών
- Η παραγωγή είναι ευέλικτη και προσαρμόζεται σε διεθνείς αγορές
- Τα “clusters” καινοτομίας και οι τεχνολογικές ζώνες παίζουν κεντρικό ρόλο (π.χ. Silicon Valley, 22@Barcelona)



Ανάδυση νέων πρακτικών Ευέλικτη συσσώρευση

1. Έμφαση στην καινοτομία και την Έρευνα & Ανάπτυξη (E&A)

κεντρικός παράγοντας ανταγωνιστικότητας – οι επιχειρήσεις δεν ανταγωνίζονται πλέον μόνο με κόστος, αλλά με νέα προϊόντα, τεχνολογία και σχεδιασμό.

Παράδειγμα: Apple, Samsung: συνεχής έρευνα για νέα μοντέλα κινητών και τεχνολογικές καινοτομίες / Αυτοκινητοβιομηχανία: επένδυση σε ηλεκτροκίνηση και συστήματα αυτόνομης οδήγησης.

2. Εξειδίκευση παραγωγής → στόχευση σε ειδικές (μη μαζικές) αγορές

Αντί για μαζική παραγωγή τυποποιημένων προϊόντων, οι επιχειρήσεις παράγουν για ειδικές αγορές με διαφορετικές ανάγκες.

Παράδειγμα: Ιταλικές βιοτεχνίες μόδας παράγουν μικρές, υψηλής ποιότητας συλλογές.

Ανάδυση νέων πρακτικών

Ευέλικτη συσσώρευση

3. Παραγωγική ευελιξία – παραγωγή κατά παρτίδες → Just In Time (JIT)

Η παραγωγή γίνεται ανάλογα με την πραγματική ζήτηση, μειώνοντας τα αποθέματα και το κόστος – Μείωση κόστους αποθήκευσης και βελτίωση προσαρμογής στις αλλαγές της αγοράς.

Παράδειγμα: Toyota Production System: τα εξαρτήματα φτάνουν στη γραμμή συναρμολόγησης “όταν χρειάζονται”, όχι αποθηκευμένα.

4. Ευέλικτοι βιομηχανικοί εξοπλισμοί (Flexible Manufacturing Systems – FMS)

Χρήση μηχανημάτων πολλαπλών χρήσεων, προγραμματιζόμενων μέσω Η/Υ, που μπορούν να παράγουν διαφορετικά προϊόντα χωρίς πλήρη αναδιάρθρωση.

Αυτοματοποίηση πρώτου και δεύτερου βαθμού

Ο αυτοματισμός ασχολείται όχι μόνο με τη μηχανοποίηση απλών και σύνθετων μεθόδων παραγωγής, αλλά και με τα συστήματα μεταφοράς και ελέγχου που τις συνδέουν.

Παράδειγμα: Ρομποτικές γραμμές συναρμολόγησης που μπορούν να παράγουν διάφορα μοντέλα αυτοκινήτων σε μια γραμμή.

Ανάδυση νέων πρακτικών Ευέλικτη συσσώρευση

5. Ευελιξίες στην οργάνωση της εργασίας

Οργανωτικές αλλαγές για αυτονομία, πολυδεξιότητες και ομαδική εργασία
Προσαρμογή εργαζομένων σε διαφορετικά καθήκοντα και δυνατότητα γρήγορης μετακίνησης.
Συνεχής εκπαίδευση και προγράμματα επανακατάρτισης.
Παράδειγμα: Ομαδικά work teams στις αυτοκινητοβιομηχανίες, όπου οι εργάτες είναι εκπαιδευμένοι σε πολλαπλές θέσεις.

6. Αποκαθετοποίηση παραγωγής – εξειδικευμένες δικτυωμένες επιχειρήσεις

Οι μεγάλες επιχειρήσεις αναθέτουν τμήματα της παραγωγής σε εξειδικευμένους προμηθευτές.
Δημιουργούνται υπεργολαβικά δίκτυα παραγωγής, όπου οι σχέσεις είναι στενές και βασίζονται σε συνεργασία και τεχνογνωσία.

Παράδειγμα: Silicon Valley: startup εταιρείες παρέχουν εξειδικευμένα chips ή software σε μεγαλύτερους κατασκευαστές/ Ιταλικά clusters: εξειδικευμένοι προμηθευτές για δερμάτινα είδη ή μόδα

Ανάδυση νέων πρακτικών Ευέλικτη συσσώρευση

7. Αποκέντρωση παραγωγής με παράλληλο συγκεντρωτισμό του εταιρικού ελέγχου

Παραγωγή σε διαφορετικές χώρες ή περιφέρειες για φτηνότερη εργασία ή εγγύτητα σε αγορές.

Κεντρικός έλεγχος από το εταιρικό/διαχειριστικό κέντρο, συχνά με παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό κεφάλαιο.

Παράδειγμα: Η αυτοκινητοβιομηχανία: παραγωγή κινητήρων στην Ουγγαρία, συναρμολόγηση στην Ισπανία, σχεδιασμός και έρευνα στη Γερμανία, η εταιρεία διατηρεί κεντρική στρατηγική και οικονομικό έλεγχο, ενώ η παραγωγή είναι αποκεντρωμένη.

Ανάδυση νέου κύκλου ανάπτυξης ή νεοεκβιομηχάνισης

- Νέες βιομηχανίες έντασης γνώσης και τεχνολογίας (μικροηλεκτρονική, τηλεπικοινωνίες, πληροφορική, βιοτεχνολογία και γενετική μηχανική, νανοτεχνολογίες/νέα υλικά, επιστημονικά όργανα ακριβείας, συστήματα αυτομάτου ελέγχου και ρομποτικής, ενέργεια, περιβάλλον)
- Νέος τριτογενής (ή τεταρτογενής) τομέας στα κέντρα των μητροπόλεων (Υπηρεσίες παραγωγού ή επιχειρηματικές υπηρεσίες χρηματοοικονομικές, ασφαλιστικές, νομικές, ερευνητικές, τεχνολογικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες)
- Ανανεωμένοι καταναλωτικοί κλάδοι χειροτεχνικής-βιοτεχνικής παραγωγής έντασης design (π.χ. Τρίτη Ιταλία)

Ο νέος τρόπος ανάπτυξης έπρεπε να εξασφαλίζει

- Την εύρυθμη λειτουργία της «μηχανής της μεγέθυνσης» (συσσώρευση—κέρδη—επενδύσεις)
- Νέες αγορές (οικονομική ολοκλήρωση, παγκοσμιοποίηση)
- Έλεγχο κυκλοφορίας κεφαλαίου
- Διασφάλιση κοινωνικής αναπαραγωγής και διατήρησης του συστήματος

Ευέλικτη συσσώρευση Προεκτάσεις κοινωνικής

Απορρύθμιση κοινωνικών πολιτικών – φονταμενταλισμός των αγορών

ρύθμισης

Το κράτος μειώνει ή απελευθερώνει τους κανόνες που ρύθμιζαν την οικονομία και τις κοινωνικές πολιτικές.

Οι αγορές λειτουργούν με μικρότερο κρατικό έλεγχο, ενώ η κοινωνική προστασία περιορίζεται.

- Μείωση κρατικών δαπανών για υγεία, εκπαίδευση και κοινωνικά επιδόματα
- Περιορισμός ελέγχων σε επιχειρήσεις, εργασιακές σχέσεις και κεφάλαιο.
- Ισχυρή πίστη ότι η αγορά ρυθμίζει αποτελεσματικά την οικονομία («market fundamentalism»)

Ευέλικτη συσσώρευση Προεκτάσεις κοινωνικής

Επιχειρηματικότητα και ανταγωνιστικότητα

Η νεοφιλελεύθερη οικονομία δίνει έμφαση στην ατομική πρωτοβουλία, την καινοτομία και την επιχειρηματικότητα ως κύρια εργαλεία ανάπτυξης.

- Προώθηση start-ups και μικρομεσαίων επιχειρήσεων με εξειδικευμένα προϊόντα
- Σημασία στον παγκόσμιο ανταγωνισμό και την προσέλκυση επενδύσεων
- Επιβράβευση της αποδοτικότητας και τιμωρία της αδράνειας.

Ευέλικτη συσσώρευση Προεκτάσεις κοινωνικής ρύθμισης

Ακραίος ατομικιστικός καπιταλισμός – νεοφιλελευθερισμός

Ο νεοφιλελευθερισμός προωθεί ελεύθερες αγορές, ιδιωτική πρωτοβουλία και ελάχιστο κράτος.

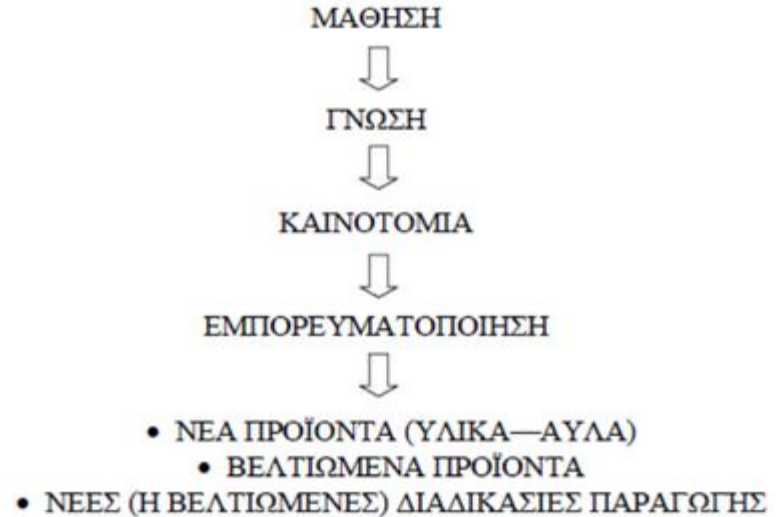
Ο ατομικιστικός καπιταλισμός σημαίνει ότι η ατομική επιτυχία και το κέρδος θεωρούνται κύριοι στόχοι, με μικρή μέριμνα για κοινωνικές ανισότητες.

- Απελευθέρωση των χρηματοπιστωτικών αγορών
- Ιδιωτικοποίηση δημόσιων επιχειρήσεων και υπηρεσιών
- Μείωση ρυθμίσεων για προστασία εργαζομένων και καταναλωτών
- Έμφαση στην ατομική ευθύνη και στην ανταγωνιστικότητα.

Πληροφοριακό Σ καπιταλισμός

Από τη μάθηση στην παραγωγή

Η ΑΛΥΣΙΔΑ ΠΟΥ ΟΔΗΓΕΙ ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΘΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ



Πληροφοριακός καπιταλισμός (cognitive `capitalism)

Η ανταγωνιστικότητα μιας οικονομίας βασίζεται:

- Διαρκής καινοτομία και εμπορευματοποίησή της
- Παραγωγή γνώσεων
- Ικανότητες ανθρώπινου δυναμικού (ανθρώπινου κεφαλαίου)

Το κυρίαρχο τεχνολογικό υπόδειγμα βασίζεται σε:

- Νανοτεχνολογίες, νέα υλικά/εφαρμογές
- Βιοτεχνολογία, γενετική μηχανική
- Τηλεματική (τηλεπικοινωνίες + πληροφορική)
- Τεχνολογίες laser
- Διαστημικές τεχνολογίες
- Περιβαλλοντικές τεχνολογίες

Οργανωτικά χαρακτηριστικά πληροφοριακού καπιταλισμού

Συγκέντρωση διαδικασιών δημιουργίας γνώσης & λήψης αποφάσεων	Αύξουσα ευελιξία του συστήματος	Μετατόπιση από τη μεγάλη καθετοποιημένη επιχείρηση σε αποκεντρωμένα δίκτυα
Διαχωρισμός επιτελικών εργασιών από εργασίες ρουτίνας Αύξηση του ρόλου της κρατικής τεχνοκρατίας Έλεγχος της μεταφοράς τεχνολογιών αιχμής από τα κέντρα των κυρίαρχων εταιριών και εταιρικά ελεγχόμενων οργανισμών	Αλλαγές στις σχέσεις κεφαλαίου-εργασίας Μείωση του ρόλου δημόσιας σφαίρας, δημιουργία δημόσιων-ιδιωτικών συμμαχιών Μεγάλες δυνατότητες προσαρμογής των εταιριών στη δυναμική της παγκοσμιοποίησης -Κατάργηση θεσμικών εμποδίων -Επέκταση υποδομών	Αύξηση των δυνατοτήτων των πολυεθνικών εταιρειών Νέες δυνατότητες ανάπτυξης περιοχών Διευκόλυνση της ροής πληροφοριών και γνώσεων που οδηγούν σε καινοτομίες

Βασικά χαρακτηριστικά πληροφοριακού καπιταλισμού

Μεγαλύτερα ποσοστά υπεραξίας	Απορρύθμιση κράτους πρόνοιας	Επιταχυνόμενη οικονομική παγκοσμιοποίηση
Τεχνολογικές καινοτομίες - Αύξηση της παραγωγικότητας Συρρίκνωση εργατικών απολαβών / ευελικτοποίηση της εργασίας / μείωση (κατάργηση) παροχών και κεκτημένων δικαιωμάτων Αποκέντρωση παραγωγής σε χώρες/ περιφέρειες χαμηλού κόστους Άτυπη οικονομία Αναδιάρθρωση αγορών εργασίας - δυαδικές αγορές εργασίας Αποδυνάμωση συνδικάτων	Συρρίκνωση δημόσιων λειτουργιών - ιδιωτικοποιήσεις Φορολογικές ενισχύσεις κεφαλαίου Δημοσιονομική λιτότητα (μείωση ποσότητας & ποιότητας κοινωνικών παροχών) Θεσμικές μεταρρυθμίσεις σε βάρος του κόσμου της εργασίας Κρατικές ενισχύσεις της ιδιωτικής Ε&Α Παροχή υποδομών Ε&Α Νεο-φιλελευθερισμός/ φονταμενταλισμός της αγοράς	Νέες τεχνολογίες μεταφορών & επικοινωνιών Συρρίκνωση του χωρο-χρόνου Επιτάχυνση του ρυθμού συσσώρευσης κεφαλαίου Γεωγραφική αποκέντρωση της παραγωγής με ταυτόχρονη συγκέντρωση του ελέγχου Άνοιγμα νέων αγορών - ενοποίηση διάσπαρτων αγορών Πολυεθνικές εταιρείες - παγκόσμια δίκτυα εταιρικού ελέγχου (επιχειρήσεις χταπόδια)

Βιομηχανίες σε τεχνολογίες αιχμής

- Σύνθετα οργανικά χημικά
- Ραδιενεργά υλικά
- Φαρμακευτικά προϊόντα
- Σύνθετα πλαστικά
- Αγροτικά χημικά
- Τουρμπίνες και μηχανήματα αντίδρασης
- Πυρηνικές, υδροκίνητες και ηλεκτρικές τουρμπίνες
- Αυτοματοποιημένα συστήματα επεξεργασίας δεδομένων
- Εξοπλισμός τηλεπικοινωνιών
- Ιατρικά ηλεκτρονικά
- Ημιαυτόματες μηχανές
- Πολύπλοκα ηλεκτρικά μηχανήματα
- Αεροσκάφη και διαστημόπλοια
- Σύνθετα οπτικά όργανα
- Σύνθετα όργανα μέτρησης
- Οπλικά συστήματα και πολεμοφόδια

Θεωρητικές συζητήσεις

- Ριζική τομή με τον φορντισμό (μετα-φορντισμός);

Ή μήπως...

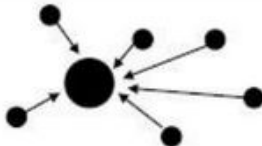
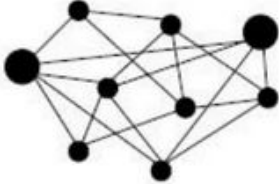
- Αναπροσαρμογή του φορντισμού στις νέες συνθήκες (νέο-φορντισμός);

**Από τον αγροτικό
στον πληροφοριακό
τρόπο ανάπτυξης**

Μεταβάσεις στα πρότυπα της κοινωνικοοικονομικής οργάνωσης

ΤΡΟΠΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	ΤΡΟΠΟΣ ΕΠΙΤΕΥΞΗΣ ΠΛΕΟΝΑΣΜΑΤΟΣ - ΜΕΓΕΘΥΝΣΗΣ	ΧΩΡΙΚΟΣ ΚΑΤΑΜΕΡΙΣΜΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
Αγροτικός	-Αύξηση αποθέματος καλλιεργούμενης γης -Αύξηση αποθεμάτων εργασίας	Ύπαιθρος: κέντρα παραγωγής Πόλεις: κέντρα διοίκησης/ ελέγχου (πολιτικού-στρατιωτικού) και διακίνησης (εμπορίου)
Βιομηχανικός	-Αύξηση αποθεμάτων πρώτων υλών και ενέργειας -Αύξηση αποθεμάτων κεφαλαίου (μέσων παραγωγής)	Ύπαιθρος: αποθέματα εργασίας και πρώτων υλών Πόλεις: κέντρα παραγωγής, διακίνησης, κατανάλωσης, διοίκησης και ελέγχου
Πληροφοριακός	-Αύξηση αποθεμάτων γνώσης -Διαρκής τεχνολογική και οργανωτική καινοτομία	Ύπαιθρος: διαφοροποίηση, διασπορά ανάπτυξης, παραγωγή Πόλεις: κέντρα Ε&Α, νέες τεχνολογίες, τεταρτογενής τομές

Γεωγραφικά μοτίβα ανά τρόπο οργάνωσης

ΤΡΟΠΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	ΒΑΣΙΚΟ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	ΣΧΗΜΑΤΙΚΗ ΧΩΡΙΚΗ ΔΟΜΗ
Αγροτικός τρόπος ανάπτυξης	Μικρός αγροτικός οικισμός Διάσπαρτη οικιστική δομή Μικρές πόλεις-εμπορικά, διοικητικά, θρησκευτικά και στρατιωτικά κέντρα	
Βιομηχανικός τρόπος ανάπτυξης (βιομηχανικός καπιταλισμός, φορντισμός)	Πόλη + εργοστάσιο (βιομηχανική πόλη) Πολωμένη ανάπτυξη (μοντέλο κέντρου-περιφέρειας)	
Πληροφοριακός τρόπος ανάπτυξης (μεταβιομηχανικός καπιταλισμός, μεταφορντισμός, ευέλικτη συσσώρευση)	Επιστημονικά και Τεχνολογικά Πάρκα, Τεχνοπόλεις Καινοτομικές περιφέρειες Καινοτομικά εταιρικά δίκτυα Μαρσαλιανές βιομηχανικές συνοικίες ευέλικτης συσσώρευσης Νέος τριτογενής τομέας-κέντρα μητροπόλεων	

Η περίπτωση του Αμβούργου

Η περίπτωση του Αμβούργου

Λιμάνι/βιομηχανική πόλη

1970s → **Κρίση** στις βιομηχανικές δραστηριότητες λιμενικές, διύλιστήρια, ναυπηγοεπισκευαστικές βιομηχανίες, μεταφορές

Πρώτη αντίδραση:

κρατικές επιδοτήσεις παραδοσιακών κλάδων σε παρακμή

Αναποτελεσματικές !!!

Δεκαετία 1980:

πρωτοβουλία Δήμου → ευρεία κοινωνική συμμαχία → νέα αναπτυξιακή στρατηγική/αναδιάρθρωση της τοπικής οικονομίας

Η περίπτωση του Αμβούργου

Βασικά χαρακτηριστικά αντίδρασης:

- Ίδρυση νέου Πολυτεχνείου
- Ανάπτυξη νέων δυναμικών κλάδων (ηλεκτρονικά, πληροφορική, ιατρικές & περιβαλλοντικές εφαρμογές, βιοτεχνολογία, αεροναυπηγική, μέσα ενημέρωσης, port logistics)
- Ανάπτυξη τουρισμού
- Αναπλάσεις περιοχών εμπορίου
- Ίδρυση Τεχνολογικού Πάρκου



Το Αμβούργο σήμερα είναι το πιο δυναμικό λιμάνι της Ευρώπης μαζί με το Ρότερνταμ (Ολλανδία) και την Αμβέρσα (Βέλγιο)

Εργασία εξαμήνου

Εκφώνηση εργασίας

Καλείστε να εκπονήσετε γραπτή εργασία έκτασης 2.000-2.500 λέξεων στην οποία θα μελετήσετε συνοπτικά μια **καινοτομική περιφέρεια, cluster, ή επιχείρησης** της επιλογής σας.

Η δομή της εργασίας είναι ελεύθερη, πέραν κάποιων βασικών κατευθύνσεων (ύπαρξη εισαγωγής και συμπερασμάτων).

Κατευθύνσεις δομής γραπτής εργασίας

Στο πλαίσιο της εργασίας θα πρέπει να δώσετε αυξημένη έμφαση στη διαδικασία και τη γεωγραφική διάσταση της παραγωγής καινοτομίας μέσα στην περιφέρεια/cluster/επιχείρηση που έχετε επιλέξει.

Για παράδειγμα, εάν μελετάτε μια καινοτομική επιχείρηση, καλείστε να κάνετε μια καταγραφή των δραστηριοτήτων της, των δικτύων που διατηρεί με άλλες επιχειρήσεις, των κύριων αγορών στις οποίες απευθύνεται, και των πρώτων υλών τις οποίες χρησιμοποιεί, καθώς και να κάνετε μια σύγκριση με αντίστοιχες επιχειρήσεις στον κλάδο εάν κρίνετε ότι υπάρχουν παραδείγματα «καλών πρακτικών» (πρωτοπόρων στον κλάδο), και να εκθέσετε τις πολιτικές που κρίνετε ότι επηρεάζουν τη δραστηριότητά της.

Αντίστοιχα πεδία πρέπει να καλύψετε και αν μελετάτε ένα cluster καινοτομίας (το οποίο θα περιλαμβάνει πολλές επιχειρήσεις), ή μια δραστηριότητα (η οποία αντίστοιχα θα αναφέρεται σε ένα σύνολο επιχειρήσεων).

Γραπτή εργασία

Η γραπτή εργασία στοχεύει στην εμπέδωση των γνώσεων που απέκτησαν οι φοιτητές/φοιτήτριες και έχει συνθετικό χαρακτήρα.

1. Η γραπτή εργασία εκπονείται ατομικά.
2. Το θέμα καθώς και η σχετική βιβλιογραφία συνιστάται να συζητηθεί από τις πρώτες διαλέξεις κατά τη διάρκεια του μαθήματος.
3. Οι φοιτητές είναι ελεύθεροι να οργανώσουν τη δομή της εργασίας τους (χωρισμός σε κεφάλαια, υποκεφάλαια, κλπ) κατά την κρίση τους.
4. Η εργασία θα πρέπει να κυμαίνεται ανάμεσα σε 2.000 – 2.500 λέξεις
5. Η εργασία θα πρέπει να τηρεί απαραίτητως τους κανόνες επιστημονικής συγγραφής (σχετικές οδηγίες έχουν αναρτηθεί στο e-class/έγγραφα).
6. Η εργασία θα παραδοθεί μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου το αργότερο μια εβδομάδα πριν την ημέρα των γραπτών εξετάσεων
7. Πριν την τελική της υποβολή, απαιτείται 1 διόρθωση από τη διδάσκουσα (η ακριβής ημερομηνία θα ανακοινωθεί από τη διδάσκουσα).

Χρήσιμες οδηγίες

Βαθμολόγηση εργασίας

- Η βαρύτητα του εξαμηνιαίου θέματος θα είναι 40%, ενώ το 50% θα είναι οι τελικές εξετάσεις.
- Ο βαθμός της εργασίας ή των εξετάσεων δεν δύναται να κρατηθεί για εξεταστική περίοδο πέραν αυτής του Σεπτεμβρίου 2026.

Κρίσιμες εβδομάδες και ημερομηνίες εξαμήνου

- Επιλογή θέματος εργασίας: μέχρι και Δευτέρα 10 Νοέμβρη
- Υποβολή γραπτής εργασίας προς διόρθωση: 8-13 Δεκεμβρίου
- Υποβολή τελικής γραπτής εργασίας: 30 Ιανουαρίου-3 Φεβρουαρίου.

Παρουσιάσεις εργασιών

1. Κάθε φοιτητής/τρια μελετά ένα συγκεκριμένο θέμα και το παρουσιάζει αναλυτικά στην τάξη.
2. Οι ημερομηνίες παρουσιάσεων δίνεται από τη διδάσκουσα στην αρχή του εξαμήνου, και ο κάθε φοιτητής/τρια μπορεί να επιλέξει μια από τις δύο ημερομηνίες.
3. Κάθε παρουσίαση πρέπει να είναι αναλυτική και η διάρκειά της δεν πρέπει να είναι μικρότερη των 20 αλλά ούτε και μεγαλύτερη των 40 λεπτών.
4. Καλό είναι η παρουσίαση να γίνεται με τη βοήθεια εποπτικών μέσων (πχ διαφάνειες σε Power Point).
5. Σε κάθε παρουσίαση αξιολογείται η πληρότητα ανάλυσης του συγκεκριμένου θέματος από τον/την φοιτητή/τρια, η συστηματικότητα και επεξηγηματικότητα της παρουσίασής του.

Ενδεικτικά θέματα

Καινοτομικές επιχειρήσεις

Ελλάδα

- Innoetics (Αθήνα): Startup που ανέπτυξε προηγμένη φωνητική τεχνολογία.
- Neurosoft (Πάτρα): Τεχνολογική εταιρεία λογισμικού και IT λύσεων για τράπεζες και τηλεπικοινωνίες.

Εξωτερικό

- Tesla (ΗΠΑ): Καινοτομία στην ηλεκτροκίνηση και τις μπαταρίες.
- BioNTech (Γερμανία): Καινοτομία σε mRNA τεχνολογίες για εμβόλια.
- Spotify (Σουηδία): Καινοτόμος πλατφόρμα μουσικής streaming.

Ενδεικτικά θέματα

Τεχνολογικά πάρκα/ Innovation Hubs:

- Τεχνολογικό πάρκο Λαυρίου: Στηρίζει startups, R&D και καινοτομία, με συνεργασία με πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα.
- Patras Science Park (PSP): Από τα πρώτα πάρκα τεχνολογίας στην Ελλάδα. Δημιουργία / στήριξη καινοτόμων εταιρειών, spin-offs, ερευνητικά συνεργατικά έργα, υποστήριξη επιχειρηματικότητας σε τομείς όπως ΤΠΕ, βιοτεχνολογία, καθαρές τεχνολογίες
- Science & Technology Park of Crete (STEP-C): Ένα από τα “επιστημονικά πάρκα”, με συνδέσεις με ερευνητικά κέντρα και πανεπιστήμια. Στόχος η τεχνολογική μεταφορά, η υπεράσπιση καινοτομίας, παροχή υπηρεσιών εκπαίδευσης/επιχειρηματικότητας

Εξωτερικό

- Silicon Roundabout / Tech City (Λονδίνο, UK): Cluster ψηφιακής τεχνολογίας.
- Sophia Antipolis (Γαλλία): Μεγάλο τεχνολογικό πάρκο στη Νότια Γαλλία, με εταιρείες πληροφορικής, βιοτεχνολογίας και τηλεπικοινωνιών.
- Research Triangle Park (ΗΠΑ – North Carolina): Cluster έρευνας και τεχνολογίας, με συνεργασία πανεπιστημίων και εταιρειών

Ενδεικτικά θέματα

Καινοτομικές περιφέρειες/περιοχές

- Silicon Valley, (ΗΠΑ): Το πιο διάσημο τεχνολογικό cluster στον κόσμο, με εταιρείες όπως Google, Apple, Intel.
- Zurich, Switzerland
- Stockholm, Sweden
- Cambridge Cluster (UK – Silicon Fen): Τεχνολογικές και βιοϊατρικές επιχειρήσεις γύρω από το Πανεπιστήμιο Cambridge
- Bangalore (Ινδία): Τεχνολογικό κέντρο πληροφορικής και outsourcing.

Θεσσαλονίκη – Cluster ΤΠΕ (Τεχνολογίες Πληροφορικής & Επικοινωνιών): Συνεργασία πανεπιστημίων, start-ups και τεχνολογικών εταιρειών.

Κρήτη – Βιοτεχνολογικό Cluster: Ερευνητικά κέντρα (π.χ. ΙΤΕ) και επιχειρήσεις βιοτεχνολογίας και φαρμακευτικής.

Αθήνα – Cluster Ψηφιακής Καινοτομίας: Startup hubs και συνεργασίες με ΑΕΙ για ανάπτυξη λογισμικού και εφαρμογών.

Τα παραπάνω θέματα είναι ενδεικτικά και δεν υποχρεούστε να επιλέξετε κάποιο από αυτά. Παρατίθενται προκειμένου να σας δώσουν ιδέες, και να διαμορφώσετε ένα θέμα της προτίμησής σας.

Μπορείτε σε κάθε περίπτωση να επιλέξετε και κάποιο από τα παρακάτω, όπως παρατίθεται, εφόσον το συνεννοηθείτε με τη διδάσκουσα.